

УДК 377.091.64.014.6.622

Т.І. СТОЙЧИК

Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей, Кривий Ріг

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИЙ КВАЛІФІКОВАНИЙ РОБІТНИК
ЯК РЕЗУЛЬТАТ ЕФЕКТИВНОГО ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ**

У статті розглянуто питання підготовки конкурентоспроможного кваліфікованого робітника та вплив ефективного управління на процес підготовки.

Ключові слова: управління, конкурентоспроможність, професійно-технічна освіта.

Постановка проблеми. Докорінні зміни, що відбуваються на сучасному етапі в Україні, передбачають створення адекватних до цих процесів соціально-педагогічних умов і зумовлюють необхідність оптимального реформування, розумного проектування та впровадження сучасної моделі освіти.

Розв'язання проблем цієї галузі неможливе без обов'язкового подолання установлених стереотипів та консерватизму в управлінні навчальним закладом.

Досягають високих результатів тільки ті керівники, які постійно шукають нові шляхи в підготовці спеціалістів; визнають необхідність запровадження оновлених управлінських функцій, що відповідають сучасній меті галузі в умовах переходу до ринкових відносин [4].

У сучасній Україні проходить реформування, реорганізація та становлення нової системи освіти. Вона набуває неперервного характеру. Йдеться про створення підсистеми, зокрема професійної освіти [5-8], скажімо, гірничого профілю. З'являються навчальні заклади нових типів, у вищих закладах освіти І-ІУ рівнів акредитації впроваджується треступенева система підготовки фахівців «бакалавр - спеціаліст - магістр», а у ПТНЗ два ступені - «кваліфікований робітник - молодший спеціаліст».

Досліджуючи вимоги ринку праці щодо професійної підготовки конкурентоспроможних кваліфікованих робітників гірничого профілю, зазначається, що роботодавець зацікавлений в якійсій підготовці, яку можливо забезпечити лише за умови високого кваліфікаційного рівня, а тому управління навчальним закладом має бути орієнтоване на вирішення означеної проблеми.

Формулювання цілей статті: розкрити поняття конкурентоспроможного кваліфікованого робітника та вплив управління на процес підготовки.

Довгий час в розвитку професійно-технічної освіти переважав “валовий” підхід з орієнтацією на кількісні показники. У сучасних умовах професійно-технічна освіта зобов'язана готувати робітників нового типу, які здатні реально бути конкурентоспроможними на “ринку праці”, своєчасно реагувати на потреби суспільства, органічно поєднувати широку загальноосвітню теоретичну підготовку і навчання високій професійній майстерності.

Як зазначає Н.Ф. Тализіна, структура моделі спеціаліста повинна передбачати:

- задачі (види діяльності), обумовлені особливостями століття;
- задачі, обумовлені особливостями громадсько-політичного устрою;
- задачі, які диктують вимоги спеціальності [12].

Ніколи ще проблема якості освіти в Україні не мала такого важливого ідеологічного, соціального, економічного і технічного значення, як нині. Висування проблеми якості на перший план визначається рядом об'єктивних чинників:

- по-перше, від якості трудових ресурсів залежить рівень розвитку країни і її глобальної економічної конкурентоспроможності;
- по-друге, якість освіти набуває все більшого значення в забезпеченні конкурентоспроможності кваліфікованих робітників на ринку праці.

На думку О.Я. Олейникова, проблема підготовки конкурентоспроможної робочої сили на сьогодні вже набуває міжнародного значення. Вона є визначальною в діяльності Міжнародної організації праці ЮНЕСКО, Європейського фонду освіти та Європейського центру розвитку профосвіти і навчання [10].

Актуальність і прогностичність цієї проблеми відображено в деклараціях та інших документах міжнародних організацій. Зокрема, в Лісабонській резолюції обґрунтовано положення про взаємодію «між політикою в галузі економіки, зайнятості й розвитку людських ресурсів на основі забезпечення високоякісної професійної освіти й навчання та підвищення ефективності використання інвестицій у людські ресурси» [2].

Важливе теоретичне й практичне значення має і Робоча програма загальної мети й завдань якісної підготовки, згідно з якою системи освіти повинні:

- забезпечувати якість підготовки виробничого персоналу;
- розширити доступ до професійної освіти і навчання та надати їй відкритості щодо зовнішнього світу;
- підвищувати професійну мобільність виробничого персоналу;
- забезпечувати офіційне визнання знань, умінь і кваліфікацій у всьому просторі Європейського Союзу в інтересах неперервного навчання та кар'єрного просування [9].

Особливої уваги заслуговують і матеріали міжнародної конференції «Зміцнення співробітництва в галузі професійної освіти і навчання» (Брюссель, червень 2002 року), де були додатково сформульовані завдання в галузі професійної освіти і навчання, такі, як зміцнення і розвиток європейського співробітництва та підвищення якості і привабливості професійної освіти і навчання [11].

Як видно, питання підготовки сучасного конкурентноспроможного кваліфікованого робітника в державах ЄС вирішуються на найвищому політичному рівні, оскільки вони є складовою загальноєвропейської стратегії зайнятості та економічного розвитку.

Дослідження вітчизняних науковців свідчать про низький рівень підготовки сучасних кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах, який не відповідає потребам виробництва. За словами Т.М. Десятова, на сьогоднішній день професійно-технічні навчальні заклади випускають робітників в основному III розряду, тоді як виробництво потребує переважно кваліфікованих робітників У-УІ розрядів [1].

Водночас, як зауважує Е.М. Калицький, в нинішній ситуації, коли прискорюються темпи технічного прогресу і відбувається швидке старіння знань, дуже важко передбачити конкретні умови професійної праці або конкретні вимоги до фахівця. Це пояснює той факт, що здобута кваліфікація з часом девальвується, а тому знову постає потреба у перенавчанні чи удосконаленні знань та умінь [3].

Виникає гостра потреба у формуванні таких знань та умінь, які в навчальному процесі відігравали б ключову роль. Таку професійну діяльність часто називають «ключовими кваліфікаціями», тобто універсальними, які є «ключем» до швидкого засвоєння нових знань.

Опитування роботодавців стосовно найбільш затребуваних характеристик гірника визначає ряд ключових кваліфікацій:

1. Загальноосвітні знання, уміння і навички широкого використання – ґрунтовні загальні технічні та економічні знання, культура мовлення.
2. Загальнопрофесійні знання й уміння – досконале володіння гірничою справою, читання технічної документації, знання з охорони праці та такі, що необхідні для широкої діяльності.
3. Когнітивні здібності – здатність переносити знання з одного виду професій-

ної діяльності на інший, здатність вирішувати проблеми, самостійність і критичність мислення, професійна гнучкість та мобільність.

4. Психомоторні здібності – загальні психомоторні здібності, координація дій, витривалість, швидкість реакцій, концентрація уваги.

5. Персональні якості – дисциплінованість, надійність, відповідальність, оптимізм, мотивація досягнень, прагнення забезпечувати якість роботи, уміння швидко поновлювати та поповнювати знання.

6. Соціальні здібності – співробітництво, комунікативність, толерантність, корпоративність, справедливість.

Таким чином, зміст кваліфікації у самій своїй суті змінюється: підсилюється суб'єктивна сторона, зростає роль соціально-психологічних факторів. Видозмінюється і професійна освіта, яка розуміється не просто як сума знань, а як методологічна підготовка плюс комп'ютерна грамотність і певний рівень інформаційної культури. Одночасно формується нова професійна освіта і навчання «третьої» грамотності: культура спілкування, естетичне виховання, широка інтелектуальна діяльність, яка характеризує загальну культуру людини.

Виявлені аргументи щодо підготовки свідчать про те, що сучасна економіка, по суті, перетворює суб'єктів освіти в суб'єкти ринку. Професійно-технічні навчальні заклади стають посередниками між клієнтом (учнем) і споживачем (гірничим підприємством – потенційним працедавцем).

До труднощів, яких зазнають випускники професійно-технічних навчальних закладів гірничого профілю, нами віднесено такі:

- не завжди достатній рівень їх знань та вмій;
- слабка готовність до праці в конкурентних умовах;
- відсутність сучасних професійних якостей, таких, як уміння протистояти розчаровуючим впливам реальної дійсності;
- розуміння стійких гуманістичних принципів, адекватних переваг і меж своїх індивідуальних особливостей і можливостей;
- переосмислення й емоційна саморегуляція, дбайливе ставлення до власних професійних і моральних ідеалів

Висновки та перспективи подальших розвідок. Ці обставини мають спонукати керівника навчального закладу до пошуку такого змісту і структури підготовки кваліфікованого робітника, які дадуть можливість забезпечити потрібну «товарну кондицію» клієнта – випускника професійно-технічного навчального закладу.

Дана стаття не вичерпує всієї повноти вирішення проблеми щодо підготовки конкурентноспроможних кваліфікованих робітників в системі професійно-технічної освіти. Тому наступні дослідження варто скерувати на поглиблений пошук шляхів підвищення ефективності підготовки конкурентноспроможних кваліфікованих робітників.

Список використаної літератури

1. Десятов Т. М. Аналіз сучасного стану і перспективи розвитку професійної освіти України / Т. М. Десятов // *Професійно – технічна освіта.* – 2004. – № 2. – С. 5 – 6.
2. Десятов Т. М. Національні рамки кваліфікацій в країнах ЄС: порівняльний аналіз: Науково – методичний посібник / Т. М. Десятов, за ред. Нічкало Н. Г. – К. : Видавництво «АртЕк», 2008.
3. Кальницький Э. М. На пути к открытому профессиональному образованию: ключевые квалификации / Э. М. Кальницький // *Республиканский институт профессионального образования.* – Минск, 1996. – 30 с.
4. Камінецький Я. Г. Науково-теоретичні засади управління професійно – технічними навчальними закладами: методичні рекомендації / Я. Г. Камінецький. – Львів. 2003. – 41 с.
5. Концепція Державного стандарту вищої освіти – К., 1997. – 26 с.

6. Концепція Державного стандарту загальної середньої освіти в Україні. – К., 1996. – 16 с.
7. Концепція Державного стандарту професійно-технічної освіти України.–К., 1997. – 14 с.
8. Концепція професійної освіти України. – К., 1991. – 6 с.
9. Образование: сокровище сокрытое: Доклад международной комиссии по образованию в XXI век, представленный ЮНЕСКО. – ЮНЕСКО. – 272 с.
10. Олейникова О. Н. Европейское сотрудничество в области профессионального образования и обучения. Копенгагенский процесс / О. Н. Олейникова. – М., – 2004.
11. Олейникова О. М. Копенгагенский процесс. Центр изучения проблем профессионального образования / О. Н. Олейникова, А. А. Муравьева; Нац. обсерватория проф. образования РФ. – М., 2006.
12. Талызина Н.Ф., Печенок Н.Т., Хихловский Л.Б. Пути разработки профиля специалиста / Н. Ф. Талызина, Н. Т. Печенок, Л. Б. Хихловский. – Саратов, изд. Саратовского университета, 1987. – 173 с.

Т.И. Стойчик

Криворожский профессиональный горно-технологический лицей, Кривой Рог

КОНКУРЕНТНОСПОСОБНЫЙ КВАЛИФИЦИРОВАННЫЙ РАБОЧИЙ КАК РЕЗУЛЬТАТ ЭФФЕКТИВНОГО ПРОЦЕССА УПРАВЛЕНИЯ

В статье рассмотрен вопрос подготовки конкурентноспособного квалифицированного рабочего, а также влияние управления на процесс подготовки.

Ключевые слова: управление, конкурентноспособность, профессионально – техническое образование.

T.I. Stoychyk

The Professional Mining and Technological Lyceum of Kryvyi Rig

A COMPETITIVE SKILLED WORKER AS A RESULT OF AN EFFECTIVE PROCESS OF MANAGEMENT

The question of training a competitive skilled worker and the influence of management in the training process were considered in the article.

Key words: control, competitive, professional-technical education